

COLLECTION

Innovation, integration and modern
problems in the scientific activities of young
researchers and students: theory and
practice

www.d-pressa.com

31
MARCH

Jizzakh, Uzbekistan

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION OF
THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

JIZZAKH BRANCH OF THE NATIONAL UNIVERSITY OF UZBEKISTAN
NAMED AFTER MIRZO ULUGBEK

SCIENTIFIC JOURNAL OF SCIENCE TECHNOLOGY & DIGITAL FINANCE
JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENCE NETWORKS

Innovation, integration and modern problems in the scientific activities of young
researchers and students: theory and practice collection of materials of the
international scientific and practical conference on the topic

(March 31, 2026)

Jizzakh-2026

Innovation, integration and modern problems in the scientific activities of young researchers and students: theory and practice – Jizzakh: Department of economics and tourism of Jizzakh branch of the national university of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, March 31, 2026, 790 pp.

Editors in charge: Ass.prof. Soy M.P.

In the collection of materials of the conference, the role and role of Science, Education and production in the era of globalization, the pressing problems of the issues of interaction of these processes, feedback on their solutions were presented by mature specialists of the field.

In addition, research on the scientific and practical topic, carried out in the economics, Exact Sciences, Natural Sciences and socio-humanities during the globalization period, information is presented in the scientific and practical fields, which includes the latest innovative technologies in the fields of production.

It can be argued that this collection is one of the specific intersections of current thoughts and innovative ideas of the world of science. This scientific and practical conference was actively attended by professors and scientific researchers engaged in scientific research in Uzbekistan and foreign countries. In increasing the position of the scientific and practical conference, the professors and teachers of domestic and foreign higher educational institutions made a significant contribution.

Professors and teachers of foreign higher educational institutions who actively participated in the work of the conference made a worthy contribution to the high level of interaction with scientists of our country. The processes of international cooperation with foreign countries and exchange with them in the field of Science in the era of globalization have a positive effect on the development of Higher Education, the fields of Science and production. The materials of this conference are special in that they include a wide range of research, from theoretical developments to practical solutions, demonstrating the diversity of approaches and directions in this area.

In conclusion, it should be noted that this scientific and practical conference will be a very useful collection for everyone who is interested in modern research in the fields of further development of Higher Education, Science, Education and production in the era of globalization. The authors are responsible for the content and quality of the articles and abstracts included in the collection.

RAQAMLI BOZOR MUVOZANATI

Xolmurodov Humoyun Sherzod o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali iqtisodiyot yo'nalishi 1-kurs talabasi
Xolmurodovhumoyun45@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola iqtisodiy nazariyaning markaziy tushunchalaridan biri bo'lgan bozor muvozanatini har tomonlama o'rganadi. Maqola bozor muvozanatining asosiy prinsiplari, uning shakllanish mexanizmlari hamda talab va taklif qonunlari bilan o'zaro bog'liqligini tahlil qiladi. Shuningdek, bozor muvozanatining turlari, uning hisoblash usullari va grafik tahlili yoritiladi. Muvozanatsizlik holatlari va bozorning o'zini-o'zi tartibga solish mexanizmlari atroflicha muhokama qilinadi. Tadqiqot xulosalariga ko'ra, bozor muvozanati iqtisodiy siyosatni shakllantirishda muhim amaliy asbob hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Bozor muvozanati, talab, taklif, narx, muvozanatsizlik, iqtisodiyot, bozor mexanizmlari, iqtisodiy tahlil

Kirish

Iqtisodiyot nazariyasida bozor muvozanati tushunchasi tovar va xizmatlar narxlari hamda miqdorining aniqlanishida fundamental rol o'ynaydi. Bu kontseptsiya bozorning ichki dinamikasini, ya'ni xaridorlar va sotuvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tushunish uchun kalit hisoblanadi. Bozor muvozanati talab va taklifning miqdoriy va sifat jihatdan mos kelishini ifodalovchi holat sifatida ta'riflanadi. Ushbu holat, iqtisodiy resurslarning samarali taqsimlanishini ta'minlab, ishlab chiqarish va iste'mol o'rtasida optimal bog'liqlikni yaratadi. Ushbu maqolaning maqsadi bozor muvozanatining nazariy asoslarini, uning shakllanish mexanizmlarini, o'zgarish dinamikasini, shuningdek, amaliy ahamiyati va cheklovlarini akademik nuqtai nazardan tahlil qilishdir. Maqola zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarga tayangan holda mazkur mavzuni chuqur o'rganishga qaratilgan bo'lib, bozorning o'zini-o'zi tartibga solish qobiliyatini va iqtisodiy siyosatdagi rolini yoritishni nazarda tutadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Bozor muvozanatini tahlil qilish, avvalo, talab va taklifning asosiy qonunlarini ko'rib chiqishni talab qiladi. Talab deganda xaridorning ma'lum bir tovar yoki xizmatni aniq narxda va muayyan vaqtda sotib olish istagi va buning uchun pul imkoniyatiga egaligi tushuniladi. Oddiygina ehtiyojdan farqli o'laroq, talab xarid qobiliyati bilan ta'minlangan bo'ladi. Talab individual (bir iste'molchi uchun) va bozor (umumiy) talabga bo'linishi mumkin. Talabga ta'sir qiluvchi omillar orasida reklama, iste'molchilar didi, aholi daromadlari, aholi soni va o'rnini bosuvchi tovarlar narxlari kabi ekzogen (tashqi) va endogen (ichki) ta'sirlar mavjud. Talab qonuni mahsulot narxi va talab qilingan miqdor o'rtasida teskari bog'liqlikni ko'rsatadi: narx pasayishi bilan talab miqdori oshadi, narx oshishi bilan esa talab miqdori kamayadi. Masalan, un narxi 350 so'mdan 150 so'mga tushganda, bozor

talabi 1,0 tonnadan 6,0 tonnaga oshgan. Narx xarid qilishga to‘siq bo‘lib xizmat qiladi va past narxlar iste‘molchilarning xarid qilish qiziqishini rag‘batlantiradi, bu odatda pastga yo‘nalgan talab egri chizig‘i bilan tasvirlanadi.

Taklif, ishlab chiqaruvchilarning ma‘lum narxda va muayyan vaqtda taklif qilishga tayyor bo‘lgan tovar va xizmatlar miqdorini anglatadi, ularning maqsadi daromad va foyda olishdir. Narx va taklif qilingan miqdor o‘rtasida to‘g‘ri bog‘liqlik mavjud: narxlar yuqori bo‘lsa, taklif odatda ortadi, narxlar past bo‘lsa, taklif kamayadi.

Talab va taklifning narx orqali o‘zaro aloqasi bozor iqtisodiyotining ob‘ektiv qonunini tashkil etadi. A. Marshall bu munosabatlarning nazariy asoslarini yaratgan bo‘lib, bozor muvozanati uchun talab va taklif o‘rtasida ham miqdoriy, ham sifatiiy muvofiqlik zarurligini ta‘kidlagan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot sifatli, deskriptiv-tahliliy yondashuvga asoslanadi. Maqolani yozishda bozor muvozanati, talab va taklif nazariyalariga oid mavjud akademik adabiyotlar va manbalar tizimli ravishda ko‘rib chiqildi va sintez qilindi. Tadqiqot iqtisodiy tushunchalarni aniqlash, ularning o‘zaro bog‘liqliklarini o‘rganish va nazariy modellarning amaliy ahamiyati hamda cheklovlarini baholashga qaratilgan. Asosiy e‘tibor taqdim etilgan manbalardagi ma‘lumotlarni tahlil qilish, ularni umumlashtirish va bozor muvozanatining kompleks ko‘rinishini taqdim etishga qaratildi. Grafik tahlil va hisoblash usullari, mavjud ma‘lumotlarga asoslangan holda, konseptual darajada tavsiflandi.

Natija va Muhokama

Bozor muvozanati talab va taklifning miqdoriy va sifatiiy jihatdan mos keladigan holati sifatida namoyon bo‘ladi. U uch shaklda namoyon bo‘lishi mumkin: oniy (taklif o‘zgarmas bo‘lgan), qisqa muddatli (tashkilotlar yoki firmalar soni o‘zgarmas bo‘lsa-da, ishlab chiqarish hajmi siljiydi) va uzoq muddatli (iqtisodiy sharoitlar, firmalar va mavjud talab zamonaviy darajaga mos kelganda erishiladi). Muvozanat narxi va miqdorini hisoblash usullari talab va taklif funksiyalarini tenglashtirishga asoslanadi, ya‘ni talab qilingan miqdor (Q_d) taklif qilingan miqdorga (Q_s) teng bo‘lgan nuqta topiladi. Grafik tahlilga ko‘ra, talab egri chizig‘i narx pasayishi bilan talab miqdori oshishini aks ettiruvchi pastga yo‘nalgan grafik chiziq bo‘lsa, taklif egri chizig‘i narx oshishi bilan taklif miqdori ortishini ko‘rsatuvchi yuqoriga yo‘nalgan grafik chiziqdir. Bu ikki egri chiziq kesishgan nuqta bozor muvozanati nuqtasini ifodalaydi.

Muvozanat holati talab va taklif egri chiziqlarining siljishi natijasida o‘zgarishi mumkin. Agar talabga ta‘sir qiluvchi narxdan tashqari omillar (masalan, aholi daromadi yoki didi) o‘zgarsa, talab egri chizig‘i butunlay siljiydi. Xuddi shunday, agar taklifga ta‘sir qiluvchi narxdan tashqari omillar (masalan, resurs xarajatlari yoki texnologiya) o‘zgarsa, taklif egri chizig‘i siljiydi. Bu siljishlar yangi muvozanat narxi va miqdorini belgilaydi. Masalan, agar iste‘molchilarning daromadi oshsa, bir xil narxlarda ko‘proq tovarlar talab qilinadi, bu talab egri chizig‘ini o‘ngga siljitadi va yangi, yuqoriroq muvozanat narxi va miqdoriga olib keladi

Bozor muvozanati, agar talab va taklif uzoq muddat davomida sezilarli darajada farqlansa, buziladi. Muvozanatsizlik holatlari ikkita asosiy shaklda namoyon bo'ladi: ortiqcha taklif (surplus) va ortiqcha talab (shortage). Ortiqcha taklif, bozordagi narx muvozanat narxidan yuqori bo'lganda yuzaga keladi, bu holda taklif qilingan miqdor talab qilingan miqdordan oshib ketadi. Natijada, sotilmagan mahsulotlar yig'ilib qoladi, bu esa ishlab chiqaruvchilarni narxlarni pasaytirishga undaydi va bozor asta-sekin muvozanat holatiga qaytadi. Aksincha, ortiqcha talab, bozordagi narx muvozanat narxidan past bo'lganda yuzaga keladi, bu holda talab qilingan miqdor taklif qilingan miqdordan oshib ketadi. Bu mahsulot tanqisligiga olib keladi va xaridorlar raqobati narxlarning oshishiga sabab bo'ladi, bu ham bozorning o'zini-o'zi tartibga solish mexanizmlari orqali muvozanatga qaytishini ta'minlaydi. Bozorning o'zini-o'zi tartibga solish mexanizmlari, xususan, narx mexanizmlari orqali muvozanatni saqlash ilg'or jamiyatda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Bozor muvozanati iqtisodiy tizimning asosiy dinamikasini tushunish uchun zarur bo'lgan markaziy tushunchadir. Talab va taklif qonunlari bozor narxlari va miqdorlarining qanday shakllanishini belgilovchi asosiy kuchlar bo'lib xizmat qiladi. Bozor muvozanati — bu narxlar iste'molchilar xarid qilishga tayyor bo'lgan miqdor ishlab chiqaruvchilar taklif qilishga tayyor bo'lgan miqdorga teng bo'ladigan holatdir. Ushbu muvozanat oniy, qisqa muddatli va uzoq muddatli shakllarda mavjud bo'lib, har birining o'ziga xos xususiyatlari bor. Talab va taklif egri chiziqlarining turli omillar ta'sirida siljishi muvozanat narxi va miqdorining o'zgarishiga olib keladi, bu esa bozorning doimiy dinamik harakatini aks ettiradi.

Muvozanatsizlik holatlari, ya'ni ortiqcha talab yoki ortiqcha taklif, bozorning o'zini-o'zi tartibga solish mexanizmlari, xususan, narx moslashuvlari orqali bartaraf etiladi. Bu mexanizmlar narxlarni yuqoriga yoki pastga yo'naltirish orqali bozorni yana muvozanat holatiga qaytaradi. Bozor muvozanatini ta'minlash iqtisodiyotda resurslarni samarali taqsimlash, iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy siyosat qarorlarini qabul qilishda katta ahamiyatga ega. Narxlarni tartibga solish, zaxiralarni boshqarish va aholi daromadlarini oshirish kabi usullar muvozanatni saqlashga yordam beradi. Ammo, modelning mukammal raqobat sharoitlariga bog'liqligi va boshqa bozor nomukammalliklarining mavjudligi uning amaliy cheklovlarini ko'rsatadi. Shunga qaramay, bozor muvozanati nazariyasi iqtisodiy tahlil uchun kuchli vosita bo'lib qoladi va bozorlarning murakkab o'zaro ta'sirini tushunishda muhim asosni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Samuelson, Paul A. "Muvozanat barqarorligi: Qiyosiy statika va dinamika." *Ekonometrika*, vol. 9, no. 1, 1941, pp. 97-120.
2. Bo'ltakov S. O 'ZBEKISTONDA BALIQCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ISTIQBOLLARI //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 565-567.

3. Bo'ltakov S. BALIQCHILIKDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI VAHOLASH MEZONLARI //Scientific practical conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 366-371.
4. Bo'ltakov S. et al. TURIZM SOHASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI ANAMIYATI //Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала академических исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 60-62.
5. Bo'ltakov S. Innovatsion Usulda Baliq Yetishtirishning Iqtisodiy Samaradorligini Oshirish Yo'llari (Sirdaryo Tumani Misolida) //Green Economy and Development. – Т. 3. – №. 9. – С. 666837.
6. Tuychieva N., Saitov S. Bank resources in the modernization of the economy //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 41-52.
7. Sirojiddin S. Possibilities of Applying World Experience of Organizing Free Economic Zones in Uzbekistan //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 1388-1413.
8. Sirojiddin S., E'zoza D., Abror E. Theories of perfect and imperfect competition //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 1414-1434.
9. Saitov S. AVTOMOBIL TRANSPORT KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING YO'LLARI VA USULLARI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14513570> //International scientific and practical conference.–2024 //Т. – Т. 1. – №. 2. – С. 90-94.
10. Цой М., Камолов Д. ЗНАЧЕНИЕ И РОЛЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЭКОНОМИКЕ: МИРОВОЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА УЗБЕКИСТАНА //Academic literature. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 1-105.
11. Sirojiddin S., Nodira T., Dinora S. Characteristics of price and formation //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 11. – С. 265-270.
12. Saitov S. Improvement of accounting and audit in road transport enterprises. SPAST Abstracts, 2 (02) [Электронный ресурс].
13. Saitov S. TRANSPORT KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH //Journal of Contemporary World Studies. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 41-47.
14. Sevinch K., Bahrom H., Sirojiddin S. Theory of Supply and Demand. Market Equilibrium //Pedagogical Sciences and Teaching Methods. – 2022. – Т. 2. – №. 18. – С. 253-257.
15. Khudoyarov R., Kamolov D., Azamatov B. Economic growth, business circulation and economic development //Science technology&Digital finance. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 21-24.
16. Цой М., Зулфакарова Л., Наджмиддинов Д. РОЛЬ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ДЛЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ //Scientific practical conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 85-89.